

კოვიდი და კოვიდთან თანახსოვრება თანამედროვე მსოფლიოში

თამარ დევიძე¹, გიორგი შოშიტაშვილი²

¹თბილისის თავისუფალი აკადემიის ასოცირებული პროფესორი, tdevidze@freeacademy.edu.ge

²ბიზნესის ადმინისტრირების აკადემიური დოქტორი, dshoshitashvili@freeacademy.edu.ge

ანოტაცია

კოვიდის პანდემიით გამოწვეული კრიზისის მიერ ქვეყნის ეკონომიკასა და ადამიანების კეთილდღეობაზე მიყენებული ზიანი ჯერ კიდევ არაპროგნოზირებადი და მზარდია. სახელმწიფოების მხრიდან ადამიანთა სიცოცხლის გადარჩენის და პანდემიის გავრცელების პრევენციისთვის გატარებულმა ზომებმა, მათ შორის, საზღვრების ჩაკეტვამ, ქალაქებს შორის მოძრაობის აკრძალვამ, საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადებამ და სოციალური დისტანცირების მოტივით ეკონომიკური საქმიანობის შეზღუდვამ მნიშვნელოვანი დარტყმა მიაყენა მსოფლიოს ქვეყნების ეკონომიკურ განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური ზრდა, მშპ, ინფლაცია, ეკონომიკა.

ბოლო წლებში ეკონომიკური აქტივობის შედეგად საქართველოში შეიმჩნეოდა ეკონომიკური ზრდა. 2017 წლის მესამე კვარტალში საქართველოში ეკონომიკურმა ზრდამ 4,4% შეადგინა. საანგარიშო პერიოდში ყველაზე მეტად შემდეგი დარგები გაიზარდა: სასტუმროები და რესტორნები +12.6%; სამთომომპოვებელი მრეწველობა +10.6%; მშენებლობა +9.3%; ვაჭრობა +9.3%.

2017 წლის დასაწყისიდან საქართველოს ეკონომიკამ დაიწყო სწრაფი გამოცოცხლება. პირველ სამ კვარტალში 4.9%-იანი ეკონომიკური ზრდა დაფიქსირდა. 2017 წლის ყველაზე მაღალი ზრდა (9.9%) სასტუმროებისა და რესტორნების სექტორში დაფიქსირდა. შემდეგ მოდის საფინანსო საქმიანობა 9.3%-იანი ზრდით. მესამე ადგილზე მშენებლობაა 8.1% ზრდით. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მშენებლობის სექტორში ორჯერ მეტი პროდუქცია შეიქმნა, ვიდრე საფინანსო საქმიანობაში. 7.6%-ით და 6.7%-ით გაიზარდა სამთომომპოვებელი მრეწველობისა და უძრავი ქონებით ოპერაციების სექტორები. თუ 2016-2017 წლების საშუალო ზრდის ტემპს ვნახავთ, პირველ ადგილზე სამთომომპოვებელი მრეწველობაა 15%-ით, მშენებლობა 10,8%-ით და საფინანსო საქმიანობა 9,8%-ით, ვაჭრობა კი გაიზარდა 9,3%-ით.

2018 წლის პირველ კვარტალში მთლიანი შიდა პროდუქტის საშუალო რეალურმა ზრდამ წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 5.2% შეადგინა. 2018 წლის პირველ კვარტალში (2017 წლის მეოთხე კვარტლის მსგავსად) ეკონომიკურ ზრდაზე მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია საგარეო სექტორის გააქტიურებამ.

2018 წლის მარტში, წინა წლის მარტთან შედარებით, მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზრდა აღინიშნა სხვა კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების გაწევაში, დამამუშავებელ მრეწველობაში, ტრანსპორტში, უძრავი ქონებით ოპერაციებში და ვაჭრობაში. 2018 წლის პირველ კვარტალში, წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, სახელმწიფოს წილი (მიმდინარე და კაპიტალური დანახარჯების მიხედვით) გაიზარდა 231.6 მილიონი ლარით

(9.9%-ით) და 2,569.7 მილიონი ლარი შეადგინა.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულ სამსახურზე დაყრდნობით 2019 წლის აპრილში წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტის ზრდამ 5.1% შეადგინა, ხოლო 2019 წლის პირველი ოთხი თვის საშუალო რეალური ზრდა 4.8%-ით განისაზღვრა. 2019 წლის აპრილში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით ზრდა შეინიშნებოდა ვაჭრობაში, ტრანსპორტში, საფინანსო საქმიანობაში, უძრავი ქონებით ოპერაციებისა და მომხმარებლისათვის სხვა მომსახურების გაწევის დარგში. 2019 წლის იანვარ-მარტში ტურიზმი საქართველოში 26%-ით გაიზარდა. ასეთი ზრდის ტემპის შენარჩუნების შემთხვევაში სასტუმროებსა და რესტორნებზე მოთხოვნა მნიშვნელოვნად გაიზრდება, რაც დარგში მომგებიანობის ზრდის წინაპირობა იყო. თუმცა, 2020 წელს ქვეყანაში ეკონომიკური მდგომარეობა და მისი ზრდა დამოკიდებული იყო, თუ როგორ განვითარდა მსოფლიო პანდემიის პირობებში., ამიტომაც პირველი კვარტლის ეკონომიკურმა ზრდამ შეადგინა 1.5 %, ეკონომიკური ზრდის მონაცემებით საქართველოსთვის: 2020 წელი: -4 %, წლიურმა ინფლაციამ შეადგინა 6.3 %, ხოლო საბაზისო ინფლაციამ - 4.2 %.

2021 წელს ქვეყანაში ეკონომიკური მდგომარეობა და მისი ზრდა მთლიანად დამოკიდებულია, თუ როგორ განვითარდება მსოფლიო პანდემიის პირობებში და მის შემდეგ. მიუხედავად ამისა, 2021 წლის ივლისში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) ზრდამ 9.9 პროცენტი შეადგინა, ხოლო 2021 წლის პირველი შვიდი თვის საშუალო მაჩვენებელი 12.2 პროცენტია. 2021 წლის ივლისში, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით ზრდა შეინიშნებოდა შემდეგ დარგებში: საფინანსო და სადაზღვევო საქმიანობა, დამამუშავებელი მრეწველობა, სასტუმროები და რესტორნები, ტრანსპორტი და დასაწყობება, ვაჭრობა. კლების ტენდენცია დაფიქსირდა მშენებლობასა და სამთომომპოვებელი მრეწველობის დარგებში.

საქართველოში ბოლო 1 წელიწადში გაძვირებული ცხოვრება საქსტატის მონაცემებით ასე წარმოგვიდგება: 2021 წლის აგვისტოში წინა თვესთან შედარებით ინფლაციის დონემ საქართველოში 0.7 პროცენტი, ხოლო წლიური ინფლაციის დონემ 12.8 პროცენტი შეადგინა. რაც შეეხება საბაზო ინფლაციას, აღნიშნულმა მაჩვენებელმა 2021 წლის აგვისტოში, გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 6.7 პროცენტი შეადგინა, თამბაქოს გარეშე წლიური საბაზო ინფლაციის მაჩვენებელი კი 6.8 პროცენტით განისაზღვრა.

ყოველთვიური ინფლაციის მაჩვენებლის ფორმირებაზე ძირითადი გავლენა იქონია ფასების ცვლილებამ შემდეგ ჯგუფებზე:

სურსათი და უალკოჰოლო სასმელები: რძე, ყველი და კვერცხი - 3.8%; ხორცი და ხორცის პროდუქტები - 2.6%; ბოსტნეული და ბაღჩეული - 2.1%; ყავა, ჩაი და კაკაო - 1.2%; თევზეული - 1.1%; მინერალური და წყაროს წყალი, უალკოჰოლო სასმელები და ნატურალური წვევნები - 1.0%. ფასები შემცირდა: ზეთსა და ცხიმზე - 2.1%-ით; ხილსა და ყურძენზე - 1.5%-ით.

ტრანსპორტის ჯგუფში ფასები გაიზარდა: პირადი სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატაციაზე - 1.2%; სატრანსპორტო მომსახურებაზე - 0.9%; სატრანსპორტო საშუალებების შეძენაზე - 0.5%;

სასტუმროები, კაფეები და რესტორნების ჯგუფში ფასები გაიზარდა: ღამის გასათევით მომსახურებაზე - 7.2%; საზოგადოებრივ კვებაზე - 1.1%.

საცხოვრებელი, წყალი, ელექტროენერგია, აირის ჯგუფში ფასები გაიზარდა: ფაქტიური გადასახადი საცხოვრებელზე - 4.3%; საცხოვრებლის მიმდინარე მოვლა და შეკეთება - 0.5%.

რაც შეეხება წლიური ინფლაცია და წლიური ფასების ზრდა დაფიქსირდა შემდეგ ჯგუფებში: სურსათი და უალკოჰოლო სასმელების ჯგუფში ფასები გაიზარდა: ზეთი და ცხიმი - 43.9%; ბოსტნეული და ბაღჩეული - 42.2%; რძე, ყველი და კვერცხი - 17.3%; შაქარი, ჯემი და სხვა ტკბილეული - 16.9%; პური და პურპროდუქტები - 13.0%; თევზეული - 11.9%; მინერალური და წყაროს წყალი, უალკოჰოლო სასმელები და ნატურალური წვენები - 11.5%; ხორცი და ხორცის პროდუქტები - 8.3%; ყავა, ჩაი და კაკაო - 6.8%; ხილი და ყურძენი - 5.4%.

ტრანსპორტის ჯგუფში ფასები გაიზარდა: პირადი სატრანსპორტო საშუალებების ექსპლუატაციაზე - 32.5%; სატრანსპორტო მომსახურებაზე - 4.6%; სატრანსპორტო საშუალებების შეძენაზე - 2.9%.

საცხოვრებელი, წყალი, ელექტროენერგია, აირის ჯგუფში ფასები გაიზარდა: ელექტროენერგია, აირი და სათბობის სხვა სახეები - 13.5%; საცხოვრებლის მიმდინარე მოვლა და შეკეთება - 7.1%; წყალმომარაგება და საცხოვრებელთან დაკავშირებული სხვა მომსახურება - 4.5%.

ჯანმრთელობის დაცვა, ჯგუფში ფასები მომატებულია: სამედიცინო პროდუქციის, აპარატურის და მოწყობილობის - 17.9%; საავადმყოფოების მომსახურების - 5.3%; ამბულატორიული სამედიცინო მომსახურება - 5.0%.

როდის აღდგება ეკონომიკა საქართველოსა და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში?

Visual Capitalist-ის ცნობით, დღეისათვის უკვე არსებობს გარკვეული პროგნოზები, როცა ქვეყნები გლობალური პანდემიისგან თავის დაღწევას შეძლებენ. ეს პროგნოზები კი სხვადასხვა ფაქტორზეა დამოკიდებული.

აღბათ, გასაკვირი არაა, რომ აღდგენის სათავეში ჩინეთი და აშშ დგას. მაგალითად, ჩინეთმა პანდემიამდელ დონეზე დაბრუნება ყველაზე მეტად “იჩქარა” და ჯერ კიდევ 2020 წლის მეორე კვარტალის შემდეგ ეკონომიკურად მოძლიერება მოახერხა. მეორე მხრივ, მსოფლიო რუკაზე არაერთი ქვეყანაა, რომელსაც პრეპანდემიური ცხოვრების დონეზე დაბრუნებისთვის ლოდინი წლების განმავლობაში მოუწევს. მაგალითად, საუდის არაბეთისთვის ეს თარიღი 2024 წლის პირველი კვარტალია. არგენტინისთვის კი, რომელსაც აღდგენის შედარებით დაბალი ტემპი აქვს, ნანატრი ვადა 2026 წლის მეორე კვარტალია.

ქვეყნების უმეტესობა ერთ სულ მოსახლეზე მთლიანი შიდა პროდუქტის პანდემიურ დონეს 2022 წლის ბოლოს მიაღწევს. თუმცა ისლანდიისა და ესპანეთისთვის ეკონომიკის აღდგენა 2023 წლამდე მოსალოდნელი არ არის. წამყვანი ეკონომიკის მქონე ზოგიერთმა ქვეყანამ აღდგენა უკვე მოახერხა, ზოგს კი ამისათვის სულ ცოტა დრო დარჩა.

მაგალითად: რუსეთი - 2021 წლის მესამე კვარტალის შემდეგ; ჩილე - 2021 წლის მესამე კვარტალის შემდეგ; ინდოეთი - 2021 წლის მეოთხე კვარტალის შემდეგ; ინდონეზია - 2021 წლის მეოთხე კვარტალის შემდეგ.

მართალია, ასეთი წინასწარი მოლოდინები არსებობს, თუმცა ეს პროგნოზები გარანტირებული არ არის და ბევრი ქვეყანა ეტაპობრივად კვლავ აწყდება სირთულეებს, რამდენადაც COVID-19 მუტაციას განიცდის და მსოფლიოს კიდევ უფრო მეტად უტევს. კიდევ ერთი მიზეზი, რის გამოც სხვადასხვა ქვეყანაში ეკონომიკის აღდგენის ტემპი განსხვავებულია, მოსახლეობის ვაქცინაციის განსხვავებული მაჩვენებლებია. რამდენადაც ეს მაჩვენებელი მაღალია, მით უფრო დაბალია ვირუსის გავრცელება. ეს კი ქვეყნებს რეგულაციების შემსუბუქების შესაძლებლობას აძლევს, რითაც ხალხი ნელ-ნელა ადრინდელ ცხოვრებას უბრუნდება, რაც ეკონომიკის საწვავია. და, რაც მთავარია, რამდენადაც სწრაფად მიმდინარეობს ვაქცინაცია, ვირუსის მუტაციისთვის მით უფრო ნაკლები დრო რჩება.

ეკონომიკის აღდგენის კიდევ ერთი ფაქტორი ქვეყნების ჯანდაცვის სექტორში მოწესრიგებული ინფრასტრუქტურაა. ამ შემთხვევაშიც, წამყვანი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს უკეთესი მდგომარეობა აქვთ, შედარებით დიდი მოცულობის საავადმყოფოები და მობილიზებული სამედიცინო პერსონალი ჰყავთ. ცხადია, ეს პანდემიის მართვისთვის გადამწყვეტი ფაქტორებია, რომლის შედეგიც ისაა, რომ მოწესრიგებული სამედიცინო ინფრასტრუქტურის მქონე ქვეყნებს ნაკლები კოვიდშემთხვევები, მეტად შემსუბუქებული რეგულაციები და, შედეგად, სწრაფად აღდგენილი ეკონომიკა აქვს.

და ბოლოს, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანი ფაქტორი მთავრობის მხარდაჭერა და ფისკალური სტიმულია. სამწუხაროდ, ვაქცინაციის მაჩვენებლის მსგავსად, ფისკალური სტიმულირების ნაწილშიც ქვეყნებს შორის საკმაოდ დიდი სხვაობაა, რაც პირდაპირ მოქმედებს მათი აღდგენის ტემპზე.

საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ მომზადებული კვლევები და ანგარიშები პანდემიის გავლენას გლობალურ ეკონომიკაზე არაერთგვაროვნად აფასებენ. აზიის განვითარების ბანკის გავრცელებულ ანგარიშში, პანდემიის მოსალოდნელი შედეგების განვითარების სამი პოტენციური შემთხვევა არის განხილული. პანდემიის გავლენა მსოფლიო ეკონომიკაზე განსხვავებულად აისახება და დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა დრო დასჭირდება მის დამარცხებას. აზიის განვითარების ბანკის მიხედვით, პანდემია 77\$ (0.08% მშპ) მილიარდიდან 347\$ მილიარდამდე (0.4% მშპ) ზიანს მიაყენებს მსოფლიო ეკონომიკას.

გაეროს მიერ შემოთავაზებული უკანასკნელი ანალიზით, COVID-19-ის შემდგომ გლობალური ეკონომიკის ზრდა მინიმუმ 2.5%-მდე შემცირდება, მიყენებული ზარალი კი დაახლოებით ტრილიონ დოლარს მიაღწევს. უფრო ცუდ შემთხვევაში ეს რიცხვი შეიძლება გაორმაგდეს. ყველაზე დიდი ზიანი კი ნავთობის და სხვა საქონლის ექსპორტიორ ქვეყნებს მიადგება. მოსალოდნელია ასეთი ქვეყნების ეკონომიკური ზრდის ტემპის მინიმუმ 1%-იანი შემცირება.

ეუთოს ანგარიშის მიხედვით, მსოფლიო ეკონომიკის ზრდა 2.4%-მდე შემცირდება წინასწარ ნავარაუდები 2.9%-დან, რაც ძირითადად, მსოფლიო ვაჭრობის შემცირებით იქნება განპირობებული.

რაზო ბანკის ცოდნის ცენტრის ანგარიში მოსალოდნელ შედეგებს კიდევ უფრო ნეგატიურად აფასებს და გლობალური ეკონომიკის ზრდის შემცირებას 1.6%-მდე ელოდება (უარეს შემთხვევაში კი 0.2%-მდე).

მნიშვნელოვან ფინანსურ ზიანს უნდა ელოდონ განვითარებადი ეკონომიკებიც. ასე რომ, მხოლოდ დრო იტყვის, როდის დაუბრუნდება დედამიწა პანდემიამდელ ცხოვრებას. თუმცა, ამ დაბრუნებაში, ცხადია, ყველა ჩამოთვლილ ფაქტორს უდიდესი როლი აქვს. რაც შეეხება საქართველოს, ეს განსჯისთვის თქვენთვის მოგვიჩინა...

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. www.geostat.ge
2. www.parliament.ge
3. www.dea.gov.ge

4. www.napr.gov.ge
5. www.idfi.ge

Covid and coexistence with Covid in the modern world

Tamar Devidze¹, George Shoshitashvili²

¹Free Academy of Tbilisi Associate Professor, tdevidze@freeacademy.edu.ge

²Free Academy of Tbilisi, Ph.D Degree in Business Administration, gshoshitashvili@freeacademy.edu.ge

Abstract

The damage caused to the country's economy and human well-being by the crisis caused by the Covid pandemic is still unpredictable and growing. Measures taken by States to save lives and prevent the spread of pandemics; These include closing borders, banning traffic between cities, declaring a state of emergency, and restricting economic activity for social reasons. It has dealt a significant blow to the economic development of the countries of the world.

Studies and reports prepared by international organizations assess the impact of the pandemic on the global economy inconsistently. The impact of a pandemic on the world economy will be different and will depend on how long it takes to defeat it. Emerging economies should also expect significant financial losses. So only time will tell when the earth will return to pre-pandemic life. However, in this return, obviously, all the listed factors play a huge role.